

Tarih Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

An Examination of Pre-service History Teachers' Democratic Attitudes with Regard to Different Variables

Aydın GÜVEN

*Atatürk Üniversitesi K.K.Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı,25240 Erzurum- Turkey,0 442 2314478
aydinguven@atauni.edu.tr*

Ramazan KAYA

*Atatürk Üniversitesi K.K.Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı,25240 Erzurum- Turkey, 0 442 2314259
ramco@atauni.edu.tr*

Hasan ASLAN

*Atatürk Üniversitesi K.K.Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı,25240 Erzurum- Turkey, 0 442 2314489
hasan.aslan@atauni.edu.tr*

Özet

Bu çalışmanın amacı, tarih öğretmen adaylarının çeşitli değişkenler açısından sahip oldukları demokratik tutumları ortaya koyabilmektir. Nicel yaklaşımın benimsendiği çalışmada, tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evreni 2011-2012 eğitim öğretim yılında Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören bütün öğrenciler oluşturmaktadır. Bu evren içerisinden random yolu ile seçilen 140 öğretmen adayı ise, çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan kişisel bilgi formundan meydana gelmektedir. Kişisel bilgi formu, cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi, ailenin aylık geliri, en uzun süre ile yaşanan yerleşim yeri ve sahip olunan kardeş sayısı değişkenlerinden oluşmaktadır. Veri toplama aracının ikinci bölümü, Gözütok (1995) tarafından Türkiye'ye uyarlanmış ve geliştirilmiş olan "Demokratik tutum ölçeğinden" oluşmaktadır. Likert tipli olan ölçek 50 maddeden ibarettir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı .87'dir. Kişisel bilgi formu ve demokratik tutum ölçeğinden toplanan veriler SPSS 20 programına aktarılmış ve tablolar halinde yorumlanmıştır. Araştırmanın analizinde ise,

yüzde, frekans, t testi, f testi ve LSD testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, tarih öğretmen adaylarının demokratik tutumlarında; cinsiyet, anne ve baba eğitim düzeyi, ailenin aylık geliri, en uzun süre ile yaşanan yerleşim yeri ve sahip olunan kardeş sayısı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Öğrenim görülen sınıf düzeyine göre, öğrencilerin sahip oldukları demokratik tutumlarında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Programın 5. sınıfında okuyan öğrencilerin, 1., 2. ve 4. sınıfta okuyan öğrencilerine göre, demokratik tutum puanları daha yüksektir.

Anahtar Kelimeler

Tarih, Demokrasi, Tutum, Demokratik Tutum, Öğretmen Adayları, Demokratik Tutum Ölçeği

Abstract

The aim of this study is to present the democratic attitudes of the pre-service history teachers with regard to different variables. Survey model was used in the study which adopted a quantitative approach. The population of the study consisted of all the students studying in History Teaching Department of Kazım Karabekir Education Faculty in Atatürk University in 2011-2012 academic year. The sample of the study was composed of 140 pre-service teachers chosen randomly out of the population. The data collection tool consisted of two parts. The first part is made up of personal information form designed by the researchers Personal Information Form involved variables of gender, class level, education level of the parents, monthly income of the family, the residential area where the family lived the longest and the number of the siblings. The second part of the data collection tool is composed of "A Democratic Attitude Scale" developed and adapted by Gözütok (1995) for Turkey. The scale is formed of 50 Likert-scale type items and the reliability of the scale is .87. The data gathered from personal information form and democratic attitude scale were entered to SPSS 20 program and interpreted in tables. Percentages, frequency, t-test, f-test, and LSD test were used in the analysis of the research. According to the findings, there was not a significant differentiation with the democratic attitudes of the pre-service history teachers regarding the variables of gender, education level of the parents, monthly income of the family, the residential area where the family lived the longest and the number of the siblings. However, a significant differentiation was revealed with the democratic attitudes of the students with regard to the class level in which they are studying. The democratic attitude scores of the students who are studying in the 5th grade of the program are higher than the students in the 1st, 2nd, and 3rd grades.

Keywords

History, Democracy, Attitude, Democratic Attitudes, Pre-Service Teachers, Democratic Attitude Scale

Giriş

Demokrasi, yaşadığımız dönemde insanlar ve toplumlar tarafından üzerinde hemfikir olunan, bir özlemi ve vazgeçilemez ideali temsil eden bir kavramdır (Şaylan,1998,1). Kavram bazılarında göre bir yönetim şeklini bazılarında göre ise bunun ötesinde bir yaşam felsefesini ifade etmektedir. İlk uygulamalarını M.Ö. 5. yüzyılda Antik Yunan dünyasında gördüğümüz demokrasi, bu tarihten itibaren çeşitli aşamalardan geçerek günümüze kadar ulaşmıştır. Başlangıçta Atina site devletlerinde kadınların, kölelerin, Atinalı olmayanların oy kullanamadığı bir yönetim anlayışından, günümüzde insanların hak ve sorumluluklarını tam manası ile kullanabilecekleri, insanca yaşama ideali doğrultusunda kendinden daha fazla şeyler beklenen bir kavram, bir yönetim şekli haline gelmiştir. Tabi ki bu durum demokrasi için ulaşılan son nokta asla değildir. Çünkü o Kılıçbay'ın (1997,167) deyiimiyle *"bir idealdir. Mükemmel haline ancak sonsuzda ulaşabilir"*. Benzer bir duruma vurgu yapan Knight ve Pearl, *"ideal bir demokrasi erişilemez bir amaçtır. Demokrasi sadece sonsuz matematikte olduğu kadar, bir gösterge olarak kullanılmak üzere bir varsayımsal vizyon olabilir"* diyerek istenilen tam demokrasiye ulaşılmasının zorluğunu ortaya koymuşlardır (2000, 198).

Sadık ve Sarı (2012, 48), demokrasinin politik bir kavram olarak yönetim, bunun yanında hak, özgürlük, eşitlik, adalet, uzlaşma, farklılıklara karşı hoşgörü, sorumluluk, dayanışma, paylaşım vb. değerleri içinde barındıran bir yaşam biçimi olduğunu ifade etmektedirler. Bundan çıkarılması gereken durum, demokrasinin çeşitli değerler üzerinde inşa edildiği ve bu değerler üzerinde yükseldiğidir. Demokrasilerde bireylerin bu değerlere sahip olmaları, benimsemeleri ve davranışlarında bunu sergilemeleri beklenilmektedir. Bireylerin, başkalarının haklarına saygılı, anlayışlı, sorumluluk bilinci olan ve empati kurabilen kişiler olarak yetiştirilmesi, hem ülkemiz hem de demokrasinin sağlıklı bir biçimde uygulanabilmesi ve yaşatılabilmesi açısından son derece önemli bir husustur (Ural ve Sağlam, 2011, 162). Gözütok, demokrasinin toplumlarda yaşama ve gelişmesini sağlayan durumun, *"demokrasiyi davranış biçimi olarak özümsemiş ve demokrasi ilkelerini geliştirerek yaşama uygulayabilmiş insanlar"* la gerçekleşebileceğini belirtmektedir (1995, 17). Demokrasinin yaşama geçebilmesi, Timuçin'e (2004, 6) göre *"herşeyden önce bireylerin gerçekten demokrat olabilmeleri"* ile gerçekleşebilir.

Demokrasinin bütün yönleri ile (değer, önem, ilke, tutum vb.) toplumun genç jenerasyonu tarafından öğrenilmesinde çeşitli kurumların etkisi vardır. Karakütük, devlet, aile ve okulun, bir toplumda demokrasinin iyi işleminde etkili olan üç önemli kurum olduğunu, demokrasinin bu kurumların bir tanesinde varlığının yeterli olmadığını, demokrasinin yerleşebilmesi için bu üç kurumun değerlerinin birbirini desteklemeleri gerektiğini ifade etmektedir (2001, 20). Bu kurumlar içerisinde bulunan eğitim kurumlarının yeri bir başkadır. Demokrasinin yerleşebilmesi onun bilinmesine bağlıdır ve bu da eğitim sayesinde gerçekleşebilir (Kayabaşı, 2011, 527). Demokrasinin bir toplumda yerleşebilmesi, o toplumun genel eğitim düzeyine bağlıdır. Toplumda demokrasinin yaşam biçimi haline gelmesini kolaylaştıran durum, bireylerin demokratik hayatın getirdiği bilgi, tutum ve davranışlarla donatılmasıdır. Bu sürecinin bilinen en etkili yolu ise eğitimidir (Aydemir ve Aksoy, 2010, 266). Kaltsounis de (1990) *"demokrasinin en kötü düşmanının eğitimsizlik"* olduğunu ifade ederek, eğitimin bu süreçteki önemini gözler önüne sermektedir.

Okulların, bireylerin demokrasi bilincini kazanmasındaki önemi büyüktür (Şişman, Güleş ve Dönmez, 2010, 168). Çünkü okulların görevi sadece bireyi belirli bir disiplinin gerektirdiği bilgilerle donatmak değildir. Aynı zamanda bireyi ait olduğu sosyal yapı ile bütünleştirme, toplumun

değerlerini kazandırma ve bunları davranış haline getirme gibi görevleri de bulunmaktadır (Gömlüksiz ve Kan, 2008, 45). Başaran'a (1987, 112) göre de, eğitim sisteminin görevi, demokrasinin gerektirdiği nitelikte yurttaşlar yetiştirmektir. Okullar demokratik bir sistemde, öğrencilerine bağımsız karar vermeyi, görüş farklılıklarını tolere etmeyi, başkaları ile işbirliğini ve saygıyı öğretmelidir (Ravitch 1991 den akt. Doğanay ve Sarı, 2006, 108). Okulların bireylere bu nitelikleri kazandırması kendi içerisinde demokratik olmalarına bağlıdır. Bu kurumlardaki gerçekleşen bütün ilişkilerin (yönetici, öğretmen, öğrenci, veli davranışları ve birbirleri ile olan ilişkileri) demokratiklik düzeyi, öğrencilerin bu davranışları benimsemelerini ve sergilemelerini sağlayan en önemli hususlardır. Aytunga'nın ifadesi ile "okullarda demokratik davranışlar, öğrencilere demokratik öğrenme ortamında, demokratik değerlere sahip bir öğretmenin yönetiminde demokratik eğitimle kazandırılabilir" (2011, 140).

Okulda öğretmenler, öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarını kazanmalarında rol oynayan en önemli kişilerdir. Öğrencilerine çeşitli disiplin alanları ile ilgili bilgi, beceri, yetenek ve alışkanlıklar kazandıran öğretmenler, aynı zamanda davranışları, sözleri ve uygulamaları ile de model olan kişilerdir. Okuldaki bütün faaliyetlerinde demokratik davranışlar sergileyen bir öğretmenin öğrencilerini de bu yönde olumlu etkileyeceği herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bu yüzden öğrencisine demokratik anlayış, tutum ve ideallerini benimsetecek olan öğretmenin öncelikle bu değerleri, kendi yaşamının ayrılmaz bir parçası haline getirmiş olması gerekmektedir (Gözütok, 1995, 17).

Tarih eğitimi/öğretimi ile ilgili alanyazın gözden geçirildiğinde demokrasi ve vatandaşlık bilincinin oluşumunda en fazla faydalanılan derslerin başında tarihin geldiği görülmektedir. Tarih dersleri, insan ve toplum bağlamında meydana gelen olayları ve olguları incelemekte ve işlemektedir. Demokrasi, değerler, insan hakları gibi konular tarihsel kronoloji içerisinde, öğretmen tarafından öğrencilerine sunulmaktadır. Müfredat gereği konularla bilişsel olarak karşı karşıya kalan öğrencilerin demokrasinin gerektirdiği tutum ve davranışlarını tam olarak kazanmaları beklenilemez. Çünkü bu değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesi ve davranışa dönüşmesi için, uygun ortamların onlara sağlanması gerekmektedir. Bu ortamları oluşturacak olan öğretmenlerdir. Bu yüzden geleceğin öğretmenleri olacak tarih öğretmen adaylarının, demokratik tutumlarını ortaya koyabilmek/tespit edebilmek, hem alanyazına hem de onların ileriki yıllarda öğrencileri olacak bireylerin demokrasi bilincini kazanmaları noktasında önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Amaç

Araştırmanın temel amacı, tarih öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının, çeşitli değişkenler açısından ortaya konmasına yöneliktir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1-Tarih öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre, demokratik tutumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 2-Tarih öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre, demokratik tutumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 3- Tarih öğretmen adaylarının gelir durumlarına göre, demokratik tutumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4- Tarih öğretmen adaylarının anne eğitim düzeyine göre, demokratik tutumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?

5- Tarih öğretmen adaylarının baba eğitim düzeylerine göre, demokratik tutumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?

6- Tarih öğretmen adaylarının en uzun süre ile yaşanan yere göre, demokratik tutumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?

7- Tarih öğretmen adaylarının sahip oldukları kardeş sayısına göre, demokratik tutumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Sayıtlılar

1-Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçekle ilgili sorulara verdikleri cevaplarda samimi ve içten oldukları,

2- Demokratik tutum ölçeğinde bulunan soruların, öğretmen adaylarının demokratik tutumlarını ortaya koymada yeterli olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği anabilim dalında, birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflarında öğrenim gören öğretmen adayları ile,
2. 2011-2012 eğitim öğretim yılı bahar dönemi ile,
3. Demokratik tutum ölçeğinde bulunan sorularla, sınırlandırılmıştır.

Araştırma sonuçları, bu sınırlılıklar doğrultusunda değerlendirilmelidir.

Yöntem

Nicel yaklaşımın benimsendiği araştırmada tarama metodu kullanılmıştır. Tarama modelleri, *geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır* (Karasar, 2005:77).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Türkiye'deki eğitim fakültelerinin tarih öğretmenliği programında okuyan öğrenciler, çalışma evrenini ise, 2011-2012 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği programında öğrenim gören birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflarında bulunan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, çalışma evreni içerisinde random yoluyla seçilen 82'i erkek, 58'si kız öğrenci olmak üzere toplam 140 öğretmen adayından oluşmaktadır. Random yöntemi "*evrende objeler benzeşik iseler; aynı nedenlere dayanarak değişim, dağılım gösteriyorlarsa ve eşit değişime sahip iseler*", örneklemini belirlemede kullanılan bir yöntemdir (Kaptan,1998:120).

Veri Toplama Aracı

Tarih öğretmen adaylarının demokratik tutumlarını ortaya koymaya çalışan bu araştırmada kullanılan veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmacılar tarafından oluşturulan, öğretmen adayları ile ilgili bazı değişkenleri belirleyebilmek için kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda, öğretmen adayları ile ilgili, cinsiyet, sınıf düzeyi, gelir düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi, en uzun süre ile yaşanan yerleşim yeri ve sahip olunan kardeş sayısı gibi bağımsız değişkenler mevcuttur.

İkinci bölümde ise, öğretmen adaylarının demokratik tutumlarını ortaya koyabilmek için Gözütok (1995) tarafından Türkiye'ye uyarlanıp, geliştirilen " Demokratik Tutum Ölçeği" yer almaktadır. Demokratik tutum ölçeği 50 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Gözütok tarafından geliştirilen ölçek, ön uygulama olarak 25'i ilkokul, 25'i ortaokul, 25'i lise öğretmeni ve 25'i de yükseköğretimde bulunan öğretim elemanlarına uygulanmıştır. Bu uygulamadan bir ay sonra aynı ölçek aynı gruba bir kez daha uygulanmış ve iki uygulamadaki puanlar arasındaki güvenilirlik katsayısı .87 olarak bulunmuştur (Gözütok, 1995, 41-43).

Verilerin Analizi

Tarih öğretmen adaylarının demokratik tutumlarını ortaya koyabilmek için, cinsiyet değişkeninde t testi, sınıf düzeyi, ailenin gelir durumu, anne ve baba eğitim düzeyi, yaşanan en uzun yerleşim yeri ve sahip olunan kardeş sayısı değişkenine göre ise, tek yönlü ANOVA testi kullanılmıştır. Tek yönlü ANOVA testi sonucunda bir farklılaşma var ise bunun kaynağını bulabilmek için LSD testi uygulanmıştır. Verilerin kaydedilmesi ve belirtilen testlerin yapılmasında SPSS 20 programı kullanılmıştır. Bulgular tablolar haline getirilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Tarih Öğretmen Adaylarının Kişisel Bilgilerine Yönelik Bulgular

Tablo:1 Örneklemin cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	N	%
Erkek	82	58.6
Kız	58	41.4
Toplam	140	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi örneklemini oluşturan öğrencilerin %58.6'sı erkek, %41.4'i ise kız öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo:2 Örneklemin öğrenim gördüğü sınıf düzeyine göre dağılımı

Sınıf Düzeyi	N	%
1.Sınıf	36	25.7

2.Sınıf	23	16.4
3.Sınıf	22	15.7
4.Sınıf	27	19.3
5.Sınıf	32	22.9
Toplam	140	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi, örneklemin %25.7’si 1.sınıf, %16.4’ü 2. sınıf, %15.7’si 3.sınıf, %19.3’ü 4.sınıf ve %22.9’u beşinci sınıfta okumaktadır.

Tablo:3 Örneklemin anne eğitim düzeyine göre dağılımı

Anne eğitim düzeyi	N	%
Okur-yazar değil	30	21.4
İlkokul mezunu	88	62.9
Ortaokul mezunu	16	11.4
Lise ve dengi okul mezunu	6	4.3
Toplam	140	100

Tablo 3’e göre, örneklemin oluşturulan öğretmen adaylarının, anne eğitim düzeylerinin, en fazla %62.9 ile ilkökul mezunu oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo:4 Örneklemin baba eğitim düzeyine göre dağılımı

Baba eğitim düzeyi	N	%
Okur-yazar değil	6	4.3
İlkokul mezunu	67	47.9
Ortaokul mezunu	36	25.7
Lise ve dengi okul mezunu	19	13.6
Yüksek okul veya üniversite mezunu	12	8.6

Toplam	140	100
--------	-----	-----

Tablo 4 incelendiğinde, örnekleme oluşturan öğrencilerin, baba eğitim düzeylerinin, anne eğitim düzeylerine göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo:5 Örneklemin aile gelir düzeyine göre dağılımı

Ailenin aylık geliri	N	%
600 liradan az	19	13.6
600-1200 lira arası	64	45.7
1200-1800 lira arası	25	17.9
1800-2400 lira arası	23	16.4
2400 lira ve üzeri	9	6.4
Toplam	140	100

Örnekleme oluşturan öğrencilerin aylık gelir durumlarını yansıtan tablo 5 incelendiğinde, öğrenci ailelerinin ekonomik olarak orta ve orta alt gruptan olduğu görülmektedir.

Tablo: 6 Örneklemin en uzun süre ile yaşanan yerleşim yeri düzeyine göre dağılımı

En uzun süre yaşanan yerleşim yeri	N	%
Şehir	75	53.6
Kasaba	29	20.7
Köy	36	25.7
Toplam	140	100

Tablo 6'da öğrencilerin en uzun süre ile yaşadıkları yerleşim yerinde şehirler %53.6 lık bir oranla birinci sıradadır.

Tablo:7 Örneklemin sahip olunan kardeş sayısı düzeyine göre dağılımı

Sahip olunan kardeş sayısı	N	%
----------------------------	---	---

1	22	15.7
2	25	17.9
3	31	22.1
4 ve üzeri	62	44.3
Toplam	140	100

Tablo 7'i incelendiğinde, örnekleme oluşturan öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayılarının daha çok 4 kardeş ve üzeri şeklinde olduğu görülmektedir.

Tarih Öğretmen Adaylarının, Çeşitli Değişkenlere Göre Demokratik Tutumlarına Dair Bulgular

Tablo:8 Tarih öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre, demokratik tutum toplam puan ortalaması, standart sapması ve t değeri

Cinsiyet	N	\bar{X}	S.S.	t	Önem Düzeyi
Erkek	82	36,5854	4,41085		.427
Kız	58	37,1207	3,51976	- ,797	Anlamsız

Elde edilen bulgulara göre, tarih öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre, demokratik tutum ile ilgili erkek öğrencilerin tutumlarının ortalaması (36,5854), kız öğrencilerin ise (37,1207) dir. Bu ortalamalar arasında, 0.05 önem düzeyinde, gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo:9 Tarih öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre, demokratik tutum toplam puan ortalamaları arasındaki farklılaşma ile ilgili varyans analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F
Gruplar arası	169,547	4	42,387	2,696*
Grup içi	2122,246	135	15,720	
Toplam	2291,793	139		

Tablo 9 incelendiğinde, öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre demokratik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir (F= 2,696 p<0,05). Öğretmen

adaylarının sınıf düzeyine göre demokratik tutumlarındaki farklılaşmanın kaynağını bulabilmek için LSD analizi yapılmıştır.

Tablo:10 Tarih öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre, demokratik tutumları ile ilgili LSD analizi

	Sınıf Düzeyi	Sınıf Düzeyi	Ortalama Fark
	(I)	(J)	(I-J)
Demokratik Tutum	5. Sınıf	1.Sınıf	2,99653*
		2.Sınıf	2,28397*
		4.Sınıf	2,42245*

Tablo 10'a göre, demokratik tutum puan ortalamalarına göre, 5.sınıf ile 1., 2. ve 4.sınıflar arasında, $p < 0.05$ önem düzeyinde bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Farklılaşma 5.sınıflar lehinedir.

Tablo:11 Tarih öğretmen adaylarının anne eğitim düzeyine göre, demokratik tutum toplam puan ortalamaları arasındaki farklılaşma ile ilgili varyans analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F
Gruplar arası	19,212	3	6,404	,383
Grup içi	2272,581	136	16,710	
Toplam	2291,793	139		

Tablo 11'e göre, öğretmen adaylarının anne eğitim düzeyine göre, demokratik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ($F = ,383$ $p > 0,05$).

Tablo:12 Tarih öğretmen adaylarının baba eğitim düzeyine göre, demokratik tutum toplam puan ortalamaları arasındaki farklılaşma ile ilgili varyans analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F
Gruplar arası	57,962	4	14,491	,876

Grup içi	2233,831	135	16,547
Toplam	2291,793	139	

Tablo 12'i incelendiğinde, öğretmen adaylarının baba eğitim düzeyine göre demokratik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ($F= ,876$ $p>0,05$).

Tablo:13 Tarih öğretmen adaylarının ailelerinin gelir düzeyine göre, demokratik tutum toplam puan ortalamaları arasındaki farklılaşma ile ilgili varyans analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F
Gruplar arası	80,860	4	20,215	1,234
Grup içi	2210,933	135	16,377	
Toplam	2291,793	139		

Öğretmen adaylarının ailelerinin gelir düzeyine göre demokratik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı, tablo 13'de görülmektedir ($F= 1,234$ $p>0,05$).

Tablo:14 Tarih öğretmen adaylarının en uzun süre yaşadıkları yerleşim yerine göre, demokratik tutum toplam puan ortalamaları arasındaki farklılaşma ile ilgili varyans analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F
Gruplar arası	27,428	2	13,714	,830
Grup içi	2264,365	137	16,528	
Toplam	2291,793	139		

En uzun süre ile yaşanan yerleşim yerine göre, öğretmen adaylarının demokratik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı tablo 14'den anlaşılmaktadır ($F= ,830$ $p>0,05$).

Tablo:15 Tarih öğretmen adaylarının sahip oldukları kardeş sayılarına göre, demokratik tutum toplam puan ortalamaları arasındaki farklılaşma ile ilgili varyans analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F
-------------------	-----------------	----	---------------	---

Kaynağı	Toplamı		Kare	
Gruplar arası	78,021	3	26,007	1,598
Grup içi	2213,772	136	16,278	
Toplam	2291,793	139		

Tablo 15'e göre, öğretmen adaylarının sahip oldukları kardeş sayılarına göre demokratik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ($F= 1,598 p>0,05$).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Tarih öğretmen adaylarının, demokratik tutumlarının belirlenmesine yönelik bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Elde edilen bulgular ışığında, cinsiyete göre kız ve erkek öğrencilerin demokratik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmamızda ortaya çıkan bu bulgu ile, Ektem ve Sünbül (2011), Karahan, Sardoğan, Özkamalı ve Dicle (2006), Bulut (2006), Ercoşkun ve Nalçacı (2008), Karatekin, Merey ve Kuş (2013) ve Ömerustaoğlu'nun (2004) araştırmalarındaki bulgularla benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, Nalçacı ve Ercoşkun (2006), Aydemir ve Aksoy (2010), Gömleksiz ve Çetintaş (2011), Tekin, Yıldız, Lök ve Taşgın (2009), Geç ve Kalafat (2007), Gömleksiz ve Kan (2008), Merey, Kaymakçı ve Kılıçoğlu'nun (2011)'in yaptıkları çalışmalarda ortaya çıkan bulgularla farklılık göstermektedir. Farklılık gösteren çalışmalarda, kızların erkeklere göre demokratik tutum puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tarih öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre, demokratik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür. 5.sınıf öğrencilerinin 1.,2. ve 4. sınıf öğrencilerine göre demokratik tutumlarının daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir. Bu bulguya dayanarak, öğrencilerin son sınıfa geldiklerinde demokratik tutumlarının alt sınıftakilerine göre yükseldiğini söyleyebiliriz. Bunu da öğrenimleri sırasında aldıkları derslere, lisans eğitimlerinde ve staj uygulamalarında karşı karşıya kaldıkları kişilerle olan iletişimlerine bağlayabiliriz. Araştırmada elde edilen bu bulgu ile, Karahan, Sardoğan, Özkamalı ve Dicle (2006), Bulut (2006), Ercoşkun ve Nalçacı'nın (2008) çalışmalarındaki sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Nalçacı ve Ercoşkun (2006), Tekin, Yıldız, Lök ve Taşgın (2009), Geç ve Kalafat (2007), Merey, Kaymakçı ve Kılıçoğlu'nun (2011) çalışmalarında, sınıf düzeyine göre öğrencilerin demokratik tutumlarında farklılaşma görülmediğinden, bu araştırmalardaki çıkan sonuçlarla, bulgumuz benzerlik göstermemektedir.

Araştırmamızda anne eğitim düzeyine göre, öğrencilerin demokratik tutumlarında bir farklılaşma görülmemiştir. Bu sonuç, Nalçacı ve Ercoşkun (2006), Aydemir ve Aksoy (2010), Geç ve Kalafat (2007), Merey, Kaymakçı ve Kılıçoğlu (2011) ve Ömerustaoğlu'nun (2004) çalışmalarındaki bulgularla benzerlik; Gömleksiz ve Çetintaş (2011), Tekin, Yıldız, Lök ve Taşgın (2009), Gömleksiz ve Kan'ın (2008) bulgularıyla farklılık göstermektedir.

Elde edilen bulgularda öğrencilerin demokratik tutumlarının, baba eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Araştırmadaki bu bulgu, Nalçacı ve Ercoşkun (2006), Aydemir ve

Aksoy (2010), Geç ve Kalafat (2007), Merey, Kaymakçı ve Kılıçoğlu (2011), Ömerustaoğlu'nun (2004) çalışmalarındaki bulgularla paralellik göstermektedir. Buna karşın, Tekin, Yıldız, Lök ve Taşgın (2009) ve Gömleksiz ve Kan'ın (2008) bulgularıyla örtüşmemektedir.

Araştırmamızda öğrencilerin ailelerin aylık gelirleriyle, demokratik tutumları arasında bir farklılaşma tespit edilmemiştir. Aydemir ve Aksoy (2010), Gömleksiz ve Kan (Fen ve Matematik tezsiz yüksek lisans öğrencileri dışında) (2008), Merey, Kaymakçı ve Kılıçoğlu (2011) ve Ömerustaoğlu'nun (2004) araştırmalarında ortaya çıkan bulgular çalışmamızı destekler niteliktedir. Bulgumuz Gömleksiz ve Çetintaş'ın (2011) bulgularıyla farklılık göstermektedir.

Öğrencilerin en uzun süre ile yaşadıkları yerleşim yerine göre demokratik tutumlarında anlamlı bir farklılaşma yoktur. Ercoşkun ve Nalçacı (2008) ve Karatekin, Merey ve Kuş'un (2013) araştırma bulguları sonucumuzu desteklemektedir.

Sahip olunan kardeş sayısı ile öğrencilerin demokratik tutumları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu bulgu, Aydemir ve Aksoy (2010), Ercoşkun ve Nalçacı (2008), Karatekin, Merey ve Kuş'un (2013) bulgularıyla benzerlik, Gömleksiz ve Çetintaş'ın (2011) sonuçlarıyla farklılık göstermektedir.

Çalışmada ortaya çıkan bu bulgular neticesinde, aşağıdaki bir takım önerilere yer verilmiştir:

Tarih öğretmen adaylarının lisans eğitimlerinde demokratik tutumları kazanabilecekleri uygun ortamlar onlara sağlanmalıdır.

Lisans eğitimlerinde, aldıkları derslerdeki konularla ilgili tartışma etkinliklerine sıklıkla yer verilmeli ve bu etkinliklere katılım konusunda öğrenciler ders hocaları tarafından teşvik edilmelidir.

Demokratik tutum ediniminin bir ayağı da, demokrasi ile ilgili öğrencilerin bilişsel kazanımları gerçekleştirmesidir. Bundan dolayı demokrasi ile ilgili derslerin konulması, mevcut derslerin saatlerinin arttırılması ve teorik saatlerin yanında uygulama saatlerinin de olması sağlanabilir.

En önemlisi, öğretim elemanlarının gerek ders sırasında gerekse ders dışında öğrencilerle olan iletişimlerinde, öğrenciler tarafından kendilerinin model alındıklarını/gözlemlendiklerini düşünerek, uygun davranışlar sergilemeleri gerekmektedir

Kaynakça

- Aydemir, H. ve Aksoy, N.D. (2010). Eğitim fakültesi öğrencilerinin demokratik tutumlarının bazı değişkenlerle ilişkisi: Malatya örneği, *Erzincan Eğitim Dergisi*, 12 (1),265-279.
- Aytunga, O. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik değerleri ile öğretme ve öğrenme anlayışları, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9 (22), 139-160.
- Başaran, İ.E. (1987). Demokrat öğrenci nasıl yetiştirilir, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 19 (1-2), 111-116.
- Bulut, N. (2006). Bir grup üniversite öğrencisinin demokratik tutumları ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45, 37-59.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2006). Öğrencilerin üniversitedeki yaşam kalitesine ilişkin algılarının demokratik yaşam kültürü çerçevesinde değerlendirilmesi (Çukurova Üniversitesi örneği), *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4 (2), 107-128.

- Ektem, I.S. ve Sünbül, A.M. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine bir araştırma, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 159-168.
- Ercoskun, M.H. ve Nalçacı, A. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının empatik beceri ve demokratik tutumlarının incelenmesi, *Milli Eğitim*, 180, 204-215
- Genç, S.Z. ve Kalafat, T. (2007). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (22), 10-22.
- Gömlüksiz, M.N. ve Çetintaş, S. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 1-14.
- Gömlüksiz, M.N. ve Kan, A.Ü. (2008). Eğitim fakültesi ve tezsiz yüksek lisans programlarına kayıtlı öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının değerlendirilmesi (Fırat Üniversitesi örneği), *Milli Eğitim*, 178, 44-64.
- Gözütok, F.D. (1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.
- Kaltsounis, T.T. (1990). Democracy and democratic citizenship education, *Social Studies*, 81 (5), 190-194.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*, Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.
- Karahan, T.F., Sardoğan, M.E., Özkamalı, E. ve Dicle, A.N. (2006). Öğretmen adaylarında demokratik tutum, nevrotik eğilimler ve kendini gerçekleştirme, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 149-158.
- Karakütük, K. (2001). *Demokratik laik eğitim*, Ankara: Anı yayıncılık.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karatekin, K., Merey, Z. ve Kuş, Z. (2013). Öğretmen adayları ve öğretmenlerin demokratik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21 (2), 561-574.
- Kayabaşı, Y. (2011). Öğretmen adaylarının davranışlarının demokratik sınıf ortamı açısından değerlendirilmesi, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (2), 525-549.
- Kılıçbay, M.A. (1997). Demokrasiyi ancak demokratlar kurabilir, *Yeni Türkiye Türk Demokrasisi Özel Sayısı*, 17, 166-168.
- Knight, K. and Pearl, A. (2000). Democratic education and critical pedagogy, *The Urban Review*, Vol. 32, No. 3, 197-226.
- Merey, Z., Kaymakçı, S. ve Kılıçoğlu, G. (2011). Öğrenci konseyi seçimlerinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumları (Gazi Üniversitesi örneği), *Milli Eğitim* 191, 191-209.
- Nalçacı, A ve Ercoskun, M.H. (2006). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 241-257.
- Ömerustaoğlu, A. (2004). Felsefe grubu öğretmenliği ve diğer anabilim dallarında öğrenim gören öğrencilerin demokratik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 193-204.
- Sadık, F. ve Sarı, M. (2012). Çocuk ve demokrasi: ilköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi, *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1(1), 48-62.

- Şaylan, G. (1998). *Demokrasi ve demokrasi düşüncesinin gelişmesi*, Ankara:TODAİE,
- Şişman, M., Güleş, H. ve Dönmez, A. (2010). Demokratik bir okul kültürü için yeterlilikler çerçevesi, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 167-182.
- Tekin, M., Yıldız, M., Lök, S. ve Taşgın, Ö. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğretmen adaylarının çeşitli değişkenlere göre demokratik tutum düzeylerinin incelenmesi, *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (3), 204-212.
- Timuçin, A. (2004). *Demokrasi bilinci*, İstanbul: Bulut yayınları.
- Ural, S.N. ve Sağlam, H.İ. (2011). İlköğretim öğrencilerinin demokratik tutum düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9 (22), 161-180.

Teşekkür: Sayın F. Dilek GÖZÜTOK'a geliştirmiş olduğu demokratik tutum ölçeğini kullanma konusunda, bize kolaylık sağladığı için çok teşekkür ederiz.